

ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ПРОВІДНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСАД МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

М. І. Ярославцева

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
Україна, м. Харків, пров. Руставелі, 7, 61001
<http://orcid.org/000-0001-7465-0653>*

Ю. В. Сирова

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
Україна, м. Харків, пров. Руставелі, 7, 61001
yuliya_syrovaya@ukr.net, <http://orcid.org/0000-0003-4964-5451>*

У статті висвітлено результати історіографічного аналізу організаційних засад методичної роботи в закладах дошкільної освіти України в період з 1984 по 1990 рр. З'ясовано, що в цей період у закладах дошкільної освіти відбулось переосмислення теоретичних основ методичної роботи та їх творча реорганізація. Основними векторами в оновленні методичної роботи стали гуманізація та демократизація форм та методів роботи з педагогічними працівниками закладів дошкільної освіти. В ході аналізу практичної діяльності дитячих установ з'ясовано, що в досліджуваному періоді для організації методичної роботи використовували традиційні форми (педагогічні ради, семінари, бесіди), а також широкого впровадження здобули активні форми (рольові ігри, педагогічні аукціони, вікторини, кросворди тощо тощо). Проаналізовано, що всі форми методичної роботи в визначений період спрямовувались на стимуляцію творчої активності педагогів, впровадження перспективних наукових досягнень, кращого педагогічного досвіду. Встановлено, що спираючись на теоретичні розробки, завідувач разом зі старшим вихователем спрямовували головні зусилля на надання методичної допомоги і здійснення різноманітних форм педагогічного контролю (фронтальний, попереджувальний, тематичний). Було переглянуто роль та функції контролю, який використовували для виявлення та попередження недоліків роботи. В зазначений період багато уваги приділяли методичній підготовці молодих педагогів. У процесі історіографічного аналізу досліджуваної проблеми узагальнено практичний досвід минулих років спрямований на удосконалення організації системи методичної служби в сучасних закладах дошкільної освіти України.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, організаційно-педагогічні засади, методична робота, методи організації методичної роботи, традиційні форми роботи, активні форми роботи.

М. И. Ярославцева

Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
Харьковского областного совета
Украина, г. Харьков, пер. Руставели, 7, 61001

Ю. В. Сырова

Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
Харьковского областного совета
Украина, г. Харьков, пер. Руставели, 7, 61001

ІСТОРИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ ВЕДУЩИХ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ОСНОВ МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ

В статье отражены результаты историографического анализа организационно-педагогических основ методической работы в учреждениях дошкольного образования Украины в период 1984 по 1990 гг. Выяснено, что в данный период в учреждениях дошкольного образования состоялось переосмысление теоретических основ методической работы и их творческая реорганизация. Основ-

ними векторами в оновленні методическої роботи стали гуманізація і демократизація форм і методів роботи з педагогіческими співробітниками закладів дошкільного освіти. В процесі аналізу практическої діяльності дитячих закладів встановлено, що в досліджуваному періоді для організації методическої роботи використовувалися традиційні форми (педагогіческі ради, семінари, бесіди) а також широке впровадження отримали активні форми (рольові ігри, педагогіческі аукціони, вікторини, кросворди і тому подібне). Проаналізовано, що всі форми методическої роботи в певний період пропонувалося направити на стимуляцію пошуку, творческої активності педагогів, впровадження перспективних наукових досягнень, кращого педагогіческого досвіду. Встановлено, що опираючись на теоретическі розробки, керівний склад разом з старшим вихователем направляли головні зусилля на надання методическої допомоги і здійснення різних форм педагогіческого контролю (фронтальний, попереджувальний, тематический). Було переглянуто роль і функції контролю, який використовували для виявлення і попередження недоліків в роботі. В позначений період багато уваги приділялося методическій підготовці молодих педагогів. В процесі історіографіческого аналізу досліджуваної проблеми обобщено досвід минулих років направлений на вдосконалення організації системи методическої служби в сучасних закладах дошкільного освіти України.

Ключеві слова: заклад дошкільного освіти, організаційно-педагогіческі основи, методическа робота, методи організації методическої роботи, традиційні форми роботи, активні форми роботи.

M. Yaroslavtseva

Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy»

Kharkiv regional council

Ukraine, Kharkiv, Shota Rustaveli Ln 7, 61001

Yu. Syrova

Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy»

Kharkiv regional council, Ukraine, Kharkiv, Shota Rustaveli Ln 7, 61001

HISTORICAL CONTEXT OF LEADING TRENDS OF DEVELOPMENT OF ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF METHODOLOGICAL WORK IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF UKRAINE

In the article reflects the results of historiographical analysis of organizational and pedagogical foundations of methodical work in preschool educational establishments of Ukraine during of 1984 to 1990. Proved that in this period in preschool education establishments there was a theoretical and creative reinterpretation of the reorganization of the foundations of methodical work. Key positions in updating of methodical work were humanizing and democratization of forms and methods of work with pedagogical shots. The study of practical activity of child's institutions convinced, that in the studied period was used as traditional forms of organization of methodical work (teaching tips, seminars, interviews), and wide introduction got active forms (role play, pedagogical auctions, etc.). It is analysed, that all forms of methodical work in a certain period it was proposed to send to the stimulation of the search of creative activity of teachers, the implementation of advanced scientific achievements, advanced teaching experience. Found that based on the theoretical development, manager together with a senior educator sent main efforts to the grant of methodical help and realization of various forms of pedagogical control (frontal, preventive, thematic). Were rethought the role and functions of the control, which now was not to identify gaps, but also in their prevention. In a marked period much attention spared to methodical preparation of young teachers. The historiographical analysis of the studied problem allows summarize the past experience for the further organization development of the methodological work in the modern preschool educational establishments of Ukraine.

Key words: preschool educational establishments, organizational and pedagogical foundations, methodical work, methods of organization of methodical work, traditional forms of work, active forms of work.

Постановка проблеми. Динамічні процеси розвитку освіти впливають на зростання вимог до фахової майстерності, рівня саморозвитку та самоосвіти педагогів, реалізації їх творчого потенціалу. Важливе значення активної позиції педагога в досягненні високого рівня педагогічної майстерності, творчості, професіоналізму актуалізує проблему організаційно-педагогічних засад методическої роботи на всіх рівнях освітньої системи. Особливої актуальності ці питання набувають серед пра-

цівників дошкільної освіти, як першої ланки безперервної освіти України. Сучасна система організації методическої роботи в закладах дошкільної освіти спирається на історичний досвід розвитку освіти в Україні. Узагальнення досягнень педагогічної науки в ході історіографіческого аналізу проблеми дослідження, спрямоване на роз'яснення сутності, специфіки та основних тенденції розвитку педагогіческих ідей.

Методи дослідження. Для вирішення мети дослідження були використані наступні методи: а) аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення, моделювання – для аналізу змісту першоджерел; б) індуктивний, дедуктивний, генетичний, хронологічний, порівняльно-зіставний методи – для інтерпретації результатів аналізу джерел; д) порівняльно-історичний метод – для виокремлення особливостей розвитку організації методичної роботи в закладах дошкільної освіти України в досліджуваний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У визначенні суті, змісту, організаційних форм методичної роботи в закладах дошкільної освіти України особливе значення мають дослідження А. Богуш, Д. Васильєвої, Г. Григоренко, В. Дубрової, І. Жерносека, К. Крутій, Ю. Кочан, П. Овсянкової, Л. Пальоної, Л. Поздняк, Г. Підкурманної, К. Присяжнюк, О. Рогачової, М. Смирнкової, Л. Швайки та ін. Результати історіографічного аналізу наукових робіт вчених свідчать про змістовні теоретичні напрацювання з питань організації методичної роботи, про те узагальнення історичного досвіду проблеми дослідження знайшло часткове відображення у сучасному науковому пошуку.

Формулювання мети статті: полягає в історіографічному аналізі організаційно-педагогічних засад методичної роботи в закладах дошкільної освіти України в період з 1984 по 1990 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Період реорганізації методичної роботи в Україні починається у 80-х роках ХХ століття. Даний етап визначають як період реформування освіти, який безпосередньо вплинув на подальше становлення дошкільного виховання. Провідні ідеї реформи було висвітлено в постанові Міністерства освіти УРСР «Основні напрями реформування загальноосвітньої і професійної школи» (1984 р.).

У ході наукового пошуку встановлено, що питання реформування системи дошкільної освіти в 80-ті роки були уточнені в Постанові Ради міністрів «Про подальше поліпшення суспільного дошкільного виховання і підготовку дітей до навчання в школі» (1984 р.). Згідно з постановою перед профільними керівними органами було поставлене завдання розробити положення про дитячий дошкільний заклад, а також упровадити в навчально-виховний процес дитячих садків у період з 1984 по 1985 рр. типову програму виховання і навчання дітей, забезпечити дошкільні установи програм-

но-методичними документами, підручниками й навчально-наочними посібниками.

Проведення освітньої реформи в Україні сприяло пошуку нових підходів до організації методичної роботи в дошкільних дитячих установах того часу. Ключовими позиціями в оновленні методичної роботи дитячих садків стали гуманізація та демократизація роботи з педагогічними кадрами.

Варто звернути увагу на те, що в зазначені роки було законодавчо запроваджено систематичну атестацію вихователів закладів дошкільної освіти. Що сприяло переосмисленню теоретичних засад організації методичної роботи з педагогічної точки зору, творчої модернізації форм, методів, засобів практичної підготовки вихователів дитячих закладів.

Аналіз досвіду роботи дошкільних установ показав, що в цей період, як і в попередні роки, усією діяльністю дошкільного закладу керував завідувач. Одним із провідних пунктів посадових обов'язків завідувача є керівництво педагогічним процесом, яке передбачало контроль виховної роботи в групах, а також консультування вихователів з питань організації освітнього процесу.

Встановлено, що обов'язки помічника завідувача виконував старший вихователь. Аналіз штатних нормативів 80-тих років свідчить, що дана посада вводилась в закладах дошкільної освіти основного типу (ясла-садки) при наявності шести та більше груп. В Положенні «Про дитячий дошкільний заклад» (від 29 січня 1985 р.) зазначено, що на посаду старшого вихователя призначалась особа яка мала вищу педагогічну освіту, або з осіб кращих вихователів з середньою педагогічною освітою та стажем педагогічної роботи не менше 3 років. Старший вихователь здійснював методичне керівництво навчально-виховною діяльністю закладів дошкільної освіти, вивчав стан виховання і навчання в усіх вікових групах, надавав методичну допомогу педагогам, узагальнював і поширював здобутки кращого досвіду.

Дослідження теоретичних та практичних розробок методистів визначеного періоду свідчать про те, що завідувач разом зі старшим вихователем багато уваги приділяли проблемі контролю рівня організації навчально-виховної роботи кожного окремого вихователя. Варто зазначити, що у цей період відбулась переорієнтація роботи методичної служби, від якої тепер вимагали не тільки контроль та виявлення недоліків, а організації, прогнозів, попередження помилок. Методична діяльність

втратила свій монологічний характер, стала діалогом, а часто і диспутом. [6, с. 14-15].

Головні зусилля завідувач і старший вихователь спрямовували на надання методичної допомоги педагогам і здійснення різноманітних форм педагогічного контролю. Джерелом необхідної інформації при цьому виступав аналіз планів роботи вихователів за певний період, перегляд наочних матеріалів для роботи з дітьми і батьками, проведення бесід з педагогами та вихованцями, організація дитячої діяльності за різними розділами програми, спостереження за роботою вихователя, проведення контрольних занять тощо [6, с. 14-15].

На основі аналізу документації, рівня знань і вмінь дітей керівництво дошкільної установи, мало можливість зробити загальні висновки про стан справ у групі й ухвалити відповідні рекомендації щодо подальшого вдосконалення освітнього процесу. Обов'язково планували бесіду з вихователями за результатами перевірки, обговорення доцільних педагогічних заходів [7, с. 16-17].

Установлено, що завідувачка відвідувала групи кілька разів на тиждень, а старший вихователь – щодня; раз на місяць проводилися консультації. Застосовувались різні форми контролю, враховуючи доцільність кожної для перевірки конкретного питання.

В цей період практикували фронтальний контроль, який враховував поглиблену перевірку роботи педагога. Групу обов'язково відвідували протягом кількох днів, спостерігали за вихователями, щоб встановити наступність, узгодженість їхніх дій, вивчали також форми роботи з батьками, підвищення кваліфікації, участь у громадському житті. Результати перевірки обговорювались на колективних зборах.

У ході тематичного контролю, здійснюваного для перевірки роботи вихователя за певним розділом програми, виявляли, як він володіє відповідною методикою, як забезпечує педагогічний процес, яка підготовленість дітей. Підсумки моніторингу обговорювали з усіма вихователями й обов'язково записували в зошит відвідувань.

Зазначимо, що результативною формою даного періоду визначено попереджувальний контроль. Ця форма побудована на співпраці з педагогом. Аналізуючи професійну діяльність вихователів, наголошували на позитивному, зазначали, що змінилося за час, який минув після попереднього відвідування, і яка риса, навіть найдрібніша деталь, сподобалася в поведінці педагога [7, с. 16-17].

Визначено, що, починаючи з 80-х років ХХ століття, основними напрямками організаційно-педагогічних засад методичної роботи стали заходи спрямовані на активізацію самовдосконалення особистості педагогічних кадрів, розвитку їх творчої діяльності. Цей напрямок роботи є актуальним і на сьогодні.

Особливу увагу в наукових та практичних розробках звернуто на оновлення форм роботи з педагогічними кадрами. Так, на Всесоюзному з'їзді працівників народної освіти (1989 р.) було охарактеризовано концептуальні основи демократизації дитячих установ, гуманізації навчально-виховного процесу, широкого розвитку творчості, самостійного пошуку, експерименту [2, с. 6-7].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що в зазначений період набуло актуальності використання активних форм та методів організації методичної роботи спрямованих на підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Традиційні методи також не втратили своєї значущості.

Узагальнюючи дослідження науковців встановлено, що в цей період основними формами методичної роботи з педагогічним персоналом визначено педагогічні ради, теоретичні семінари, семінари-практикуми, творчі лабораторії, конференції тощо.

Провідною формою організації методичної роботи в закладах дошкільної освіти визначеного періоду виступали педагогічні ради (в попередні роки педагогічні наради). Для підвищення результативності зазначеної форми роботи провідні спеціалісти дошкільної освіти активізували пошук шляхів оновлення роботи педагогічних рад. В ході дослідження проблеми встановлено, що в документах Республіканського методичного кабінету дошкільного виховання зазначено, що педрада є однією з основних форм методичної роботи в дошкільному закладі, повинна функціонувати як своєрідна творча лабораторія, де аналізують професійну діяльність педагогічного персоналу, визначають подальші напрямки роботи, розглядають актуальні питання освітньо-виховного процесу в дитячому садку [5, с. 6].

Разом з тим дещо було змінено специфіку проведення традиційних форм методичної роботи. Так, семінари-практикуми почали проводити для вихователів окремого дитячого садка, на відміну від попередніх етапів, коли вони проводились у районних чи обласних центрах. Але в той же час постало питання про доцільність проведення семінарів для вдосконалення

кваліфікації педколективу лише одного дитячого садка [6, с. 14-15].

Зазначимо, що семінари були здебільшого тематичні: розглядалися психологія дитини-дошкільника, фізичне, моральне, естетичне, розумове виховання, розвиток мовлення, навчання рідної мови, ігрова або трудова діяльність тощо. Поєднувалась теоретична і практична форми проведення семінарів [6, с. 14-15].

У ході проведеного науково-педагогічного пошуку встановлено, що дієвим засобом підвищення фахової майстерності педагогів є рольові ігри. Значення рольових ігор розглядала Качан Ю. (методист з дошкільного виховання). В її дослідженнях рекомендовано застосовувати рольові ігри на заняттях методоб'єднань і шкіл передового досвіду, педрад і консультацій. В ході ігор педагоги, виконували різноманітні ролі: керівників, батьків, дітей, вихователів [1, с. 7].

Як ефективний спосіб активізації підвищення компетентності слухачів розглядався розбір педагогічних ситуацій. В процесі їх вирішення, здійснювалася профілактична робота з педагогами, спрямована на запобігання помилкам у професійній діяльності; аналізувались правильні відповіді на поставлені практикою і життям проблеми. Обговорення та вирішення педагогічних ситуацій, аналогічних досвіду педагога, допомагало їм розв'язувати повсякденні професійні проблеми [1, с. 7].

Установлено, що суттєве значення для збагачення досвіду педагогів набула така форма роботи, як педагогічний аукціон. Вищезазначена форма роботи спрямовувалась на діагностику знань педагогів. Організовували її на педрадах, методоб'єднаннях або школах передового досвіду. Вихователям попередньо повідомляли тему заняття, до якого вони повинні були ретельно підготуватися. Процес збагачення новими знаннями відбувався в ході аналізу й доповнення відповідей колег [1, с. 7].

В методичній літературі досліджуваного періоду засобами активізації творчого потенціалу педагогів, визначено проведення педагогічних вікторин, складання та розв'язування педагогічних кросвордів. Зазначені заходи

сприяли активізації мислення, спонукали до використання арсеналу теоретичних знань.

Вивчення досвіду діяльності закладів дошкільної освіти дозволив встановити, що в зазначений період багато уваги приділяли методичній підготовці молодих педагогів. Завідувач та старший вихователь консультували молодих вихователів стосовно питань організації навчально-виховного процесу, сліdkували за їхнім професійним становленням, давали рекомендації та поради [7, с. 16-17].

Для підвищення творчої активності педагогів, в процесі впровадження в практику роботи закладів дошкільної освіти передового педагогічного досвіду, створювались творчі групи, до складу яких було залучено вихователів-методистів та музичних керівників. Учасники групи мали змогу самостійно обрати тематику яка їх цікавила і працювати в цьому напрямі. Склад творчих об'єднань добирався за бажанням працівників, що сприяло створенню творчої атмосфери в групі [4, с. 20].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, у період з 1984 по 1990 роки тенденціями розвитку організаційно-педагогічних засад методичної роботи у закладах дошкільної освіти стало теоретичне оновлення та творча реорганізація. Опубліковано ряд робіт науковців і педагогів, які впроваджували демократизацію в процес управління дитячими закладами, диференціацію роботи з вихователями. На основі аналізу практичної діяльності дошкільних установ встановлено, що в цьому періоді використовували традиційні форми організації методичної роботи (педагогічні ради, семінари, бесіди), а тож широкого впровадження набули активні форми підвищення фахової майстерності вихователів (рольові ігри, творчі групи, педагогічні аукціони, вікторини, кросворди тощо). Відбулось переосмислення ролі та функцій контролю, що полягали у попередженні недоліків педагогічної діяльності.

У процесі аналізу досліджуваної проблеми узагальнено історичний досвід організації системи методичної роботи для подальшого її вдосконалення в сучасних закладах дошкільної освіти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Качан Ю. Активні форми навчання педагогів. *Дошкільне виховання*. 1989. № 5. С. 7.
2. Ларентьева Г. Курс на оновлення. *Дошкільне виховання*. 1989. № 11. С. 6-7.
3. Овсянова П. Довіряти і перевіряти. *Дошкільне виховання*. 1985. № 5. С. 26-27.
4. Пальона Л. Творча група в дитячому садку. *Дошкільне виховання*. 1989. № 2. С. 20.
5. Педагогічна рада в дошкільному закладі. *Дошкільне виховання*. 1989. № 5. С. 6.

6. Підкурганна Г. Семінари в дошкільному закладі. *Дошкільне виховання*. 1989. № 6. С. 14-15.
7. Рогачова В. Довіряти і перевіряти. *Дошкільне виховання*. 1985. № 4. С. 16-17.

REFERENCES:

1. Kachan, Yu. (1989). Aktyvni formy navchannia pedahohiv. [Active forms of teacher education]. *Doshkilne vykhovannia*. [Preschool education], 5, pp. 7. [in Ukrainian].
2. Larenteva, H. (1989). Kurs na onovlennia. [A course is on updating]. *Doshkilne vykhovannia*. [Preschool education], 11. pp. 6-7. [in Ukrainian].
3. Ovsianova, P. (1985). Doviriaty i pereviriaty. [To trust and check]. *Doshkilne vykhovannia*. [Preschool education], 5, pp. 26-27. [in Ukrainian].
4. Palona, L. (1989). Tvorchna hrupa v dytiachomu sadku. [A creative group is in preschool establishment]. *Doshkilne vykhovannia*. [Preschool education], 2, pp. 20. [in Ukrainian].
5. Pedahohichna rada v doshkilnomu zakladi. [Pedagogical advice is in preschool establishment]. (1989). *Doshkilne vykhovannia*. [Preschool education], 5, pp. 6. [in Ukrainian].
6. Pidkurhanna, H. (1989.). Seminary v doshkilnomu zakladi. [Seminars are in preschool establishment]. *Doshkilne vykhovannia*. [Preschool education], 6, pp.14-15. [in Ukrainian].
7. Rohachova, V. (1985). Doviriaty i pereviriaty. [To trust and check]. *Doshkilne vykhovannia*. [Preschool education] 4, pp.16-17. [in Ukrainian].